

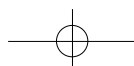
Külföldi közvetlen tőkebefektetések hatása a hazai regionális fejlesztésre

*Zbida Adel–Guth László–
Zsarnóczai J. Sándor*

A tanulmány a külföldi közvetlen tőke (FDI) magyarországi állományának 2010 végéig történő várható alakulását méri fel, és ehhez a korábbi Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium és az UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) 2010 végéig szóló előzetesen becsült számításait is figyelembe vette. A NFGM a külföldi közvetlen tőke (FDI) magyarországi állományára vonatkozóan, a 2010 végére számított előrejelzései szerint meghaladhatja a 64 milliárd eurót. Az UNCTAD adatai szerint a globális működőtőke-áramlás 2007. évi rekordértékről, 1979 milliárd dollárról 2008-ban 14,2%-kal, 1697 milliárd dollárra, majd 2009-ben 1040 milliárd dollárra esett vissza. 2010 végéig az UNCTAD becslései szerint a globális működőtőke-áramlás várhatóan 1400 milliárd dollár, amely 34,6%-os növekedésnek felel meg. Hazánk pozíciója minimálisan javult 2007-hez képest a külföldi

ZBIDA ADEL PhD-hallgató, DR. GUTH LÁSZLÓ egyetemi docens, CSc, DR. ZSARNÓCZAI J. SÁNDOR egyetemi docens, CSc, Szent István Egyetem, Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet (Zsarnoczai.Sandor@gtk.szie.hu).

Zbida–Guth–Zsamóczai – Külföldi közvetlen tőkebefektetések hatása...

közvetlen befektetések terén. Összességében a működőtőke-befektetések 75%-a származott az Európai Unióból. A külföldi jegyzett tőke koncentrációja a közép-magyarországi régióban rendkívül erős volt, és időben változatlanak érzékelhető. A külföldi befektetések regionális megoszlásának vizsgálatára gyakran nem alkalmas a székhely szerinti besorolás, hiszen számos gazdasági társaság központja Budapesten található, de tevékenységük kiterjed az egész országra. Jövőben is a telepítési döntések jó gazdasági-műszaki megalapozása egyre nagyobb jelentőségű, a telephely-választási tényezők száma a fejlődéssel párhuzamosan egyre jobban nő. Ma már sokkal több tényező hatását kell számba venni és felmérni, mint tíz, húsz, vagy akár ötven évvel ezelőtt.

BEVEZETÉS

A külföldi működő tőke (FDI) magyarországi állománya tehát a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium számításai szerint meghaladja 2010-re a 64 milliárd eurót és egy főre vetítve az egyik legmagasabb a kelet-közép-európai térségben. Az elmúlt évek során a működőtőke-befektetések döntő része a szolgáltató ágazatokba és a versenyképes feldolgozóipari ágazatokba (pl. járműgyártás, villamosgépgyártás) áramlott. A Magyarországon végrehajtott külföldi közvetlen tőkebefektetések 75%-a az Európai Unióból, 22%-a Németországból áramlott hazánkba. Elmondható, hogy 2008-ban 4752 millió euró értékű külföldi közvetlen működőtőke-befektetés valósult meg Magyarországon, ezzel szemben viszont 2009-re a külföldi közvetlen működőtőke-befektetés már csak 1021 millió eurót tett ki. 2009 első három negyedében nettó 404 millió euró értékű külföldi működő tőke kivonására került sor Magyarországon. 2009 egészében a pénzügyi-gazdasági válság hatásaként a sokévi átlagnál számottevően kevesebb külföldi működő tőke érkezhetett Magyarországra. 2008-hoz mérten 2009 végéig a külföldi közvetlen működőtőke-befektetés 78,5%-kal esett vissza egy év alatt.

A KÜLFÖLDI KÖZVETLEN MŰKÖDŐ TŐKE ALAKULÁSA ÉS EREDMÉNYEI

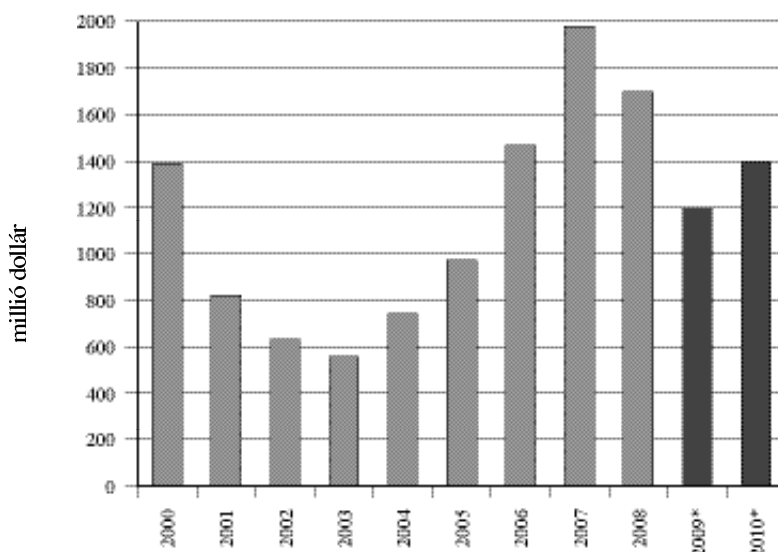
Az UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) adatai szerint, a globális külföldi működőtőke-áramlás (FDI) a 2007.

Polgári Szemle · 7. évfolyam 1. szám

évi rekordértékről 1979 milliárd dollárról 2008-ban 14,2%-kal, 1697 milliárd dollárra esett vissza. A 2009. őszi előrejelzésük szerint a pénzügyi-gazdasági válság hatására 2009-ben 1200 milliárd dollárra csökkent a globális működőtőke-áramlás, ami minden bizonnyal a magyarországi beáramlást is kedvezőtlenül befolyásolta. 2010-re az UNCTAD 1400 milliárd dolláros globális működőtőke-áramlást vár (1. ábra).

A 2. ábrán jól látható, hogy *a visegrádi országokba* irányuló működőtőke-beáramlás *2008-ban összességében 27%-kal csökkent* az előző évhez képest. Szlovákiába a 2007. évvel gyakorlatilag megegyező mértékű, Csehországba 4%-kal, Magyarországra 27%-kal, Lengyelországba pedig 42%-kal kevesebb tőke áramlott. *Hazánk pozíciója minimálisan javult 2007-hez képest*, a teljes beáramlás 13,4%-a irányult Magyarországra. 2009 első három negyedévében összességében 50%-kal csökkent a beáramlás a visegrádi országokba és Romániába az előző év azonos időszakához képest. Szlovákiában – Magyarországhoz hasonlóan – a 2008 azonos időszaki nettó beáramlással szemben kiáramlás volt megfigyelhető. Csehországba 63%-kal, Romániába 50%-kal, míg Lengyelországba 17%-kal kevesebb tőke áramlott. Az egyéb tőkemozgásoknak a régió minden országában meghatározó szerepük volt a működőtőke-beáramlás visszaesésében.

1. ábra: A globális FDI-áramlás UNCTAD-előrejelzés szerint

* UNCTAD-előrejelzés 2009 és 2010.

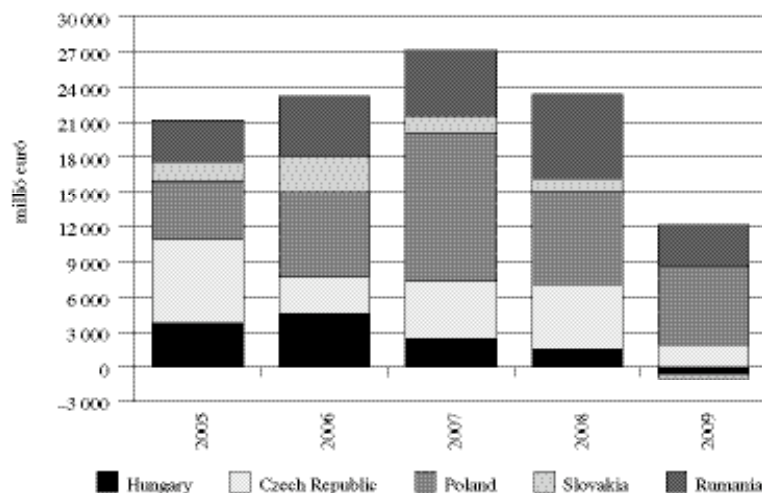
Forrás: MNB, UNCTAD.

Zbida–Guth–Zsamóczai – Külföldi közvetlen tőkebefektetések hatása...

2009-ben a pénzügyi-gazdasági válság hatásaként a sokévi átlagnál 3,9 milliárd euróval, számottevően kevesebb külföldi közvetlen működőtőke-beáramlás történt Magyarországra. A nem adóssággeneráló beáramlás meghaladhatta a 2,2 milliárd eurót, míg az adóssággeneráló egyéb tőke-mozgások éves egyenlege – az elmúlt évek tapasztalatai alapján – nehezen becsülhető. A korábbi elnevezésű Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium előzetes becslései alapján 2010 végére a nem adóssággeneráló beáramlás várhatóan a korábbi 2009. évihez hasonlóan fog alakulni. Hazánk középtávon évi átlag 4 milliárd euró értékű külföldi közvetlen tőkebefektetésre számíthat, amely összeget nagyban befolyásolhatják az egyedi nagy értékű tranzakciók, mind pozitív, mind negatív irányban.

1990 óta a magyar gazdaságban végbement szerkezeti átalakulásában meghatározó szerepet játszottak a külföldi közvetlen tőkebefektetések. A külföldi működő tőke hozzájárult Magyarország technikai felzárkózásához, és ennek megfelelően a nemzetközi versenyképességének növeléséhez is, amely nélkülözhetetlen az ország exportkapacitásainak bővítéséhez is. A külföldi működőtőke-beruházási tevékenysége jelentős mértékben előmozdította a hazai és a nemzetközi piaci igényeknek megfelelő gazdasági szerkezeti átalakulást, valamint jelentős munkahelyteremtést tett lehetővé, növelve ezzel a hazai foglalkoztatási szintet és belföldi piac bővítését,

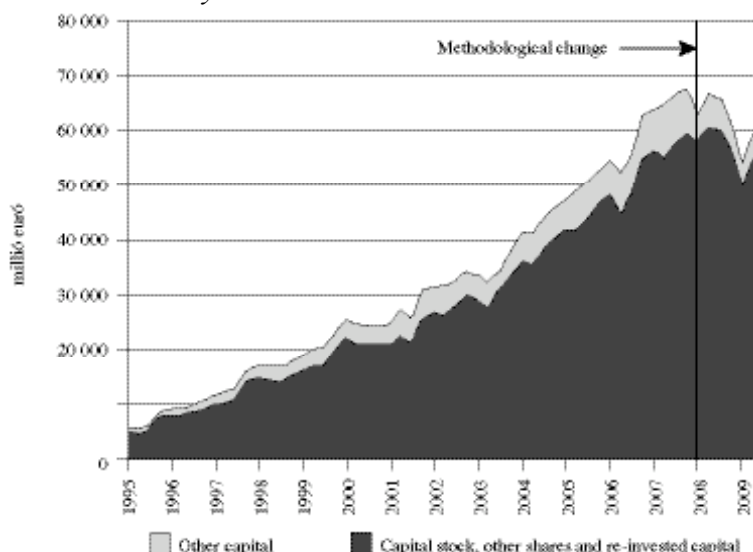
2. ábra: FDI-beáramlás a visegrádi négyek országába

Megjegyzés: Első három negyedév adata.

Forrás: MNB, UNCTAD.

3. ábra: FDI-állomány

Forrás: MNB, UNCTAD.

a hazai vásárlóerő növelését is. A külföldi működőtőke-beruházások hozzájárulnak a hazai fizetési mérleg egyensúlyának javításához.

A 3. ábra jól mutatja, hogy a gazdasági átalakulás kezdete óta Magyarországra érkezett külföldi közvetlen tőkebefektetések állománya 2009. szeptember végén 60,4 milliárd euró volt; ebből 56,8 milliárd eurót tett ki a részvény, egyéb részesedés és újra befektetett jövedelem formájú működőtőke-befektetések állománya, ugyanakkor 3,6 milliárdot volt az egyéb tőke állománya. Az egy évvel korábbiakhoz viszonyított jelentős visszaesés oka a hasonló időszakban bekövetkezett forint 11%-os gyengülése az euróhoz képest. A Magyar Nemzeti Bank adatai alapján 6018 eurós egy főre eső magyarországi működőtőke-állomány – Csehország (8585 euró) és Szlovákia (2009 második negyedévének végén 6228 euró) után – a harmadik legmagasabb a közép-európai térségben. Lengyelország (3198 euró) és Románia (2302 euró) lemaradása továbbra is jelentős.

1990-től 2008 végéig Magyarországon végrehajtott teljes külföldi közvetlen tőkebefektetések terén a német vállalkozók szerepeltek a legnagyobb arányban, nevezetesen 14,7 milliárd euró értékben, amely 24,9%-nak felel meg. A Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium felmérései szerint a működőtőke-állomány származási ország és ágazatok szerinti adatai 2008 végén, csak a részvény, egyéb részesedés és újra befektetett jövedelem formájú tőkeállományra vonatkoztak. Meg-

Zbida–Guth–Zsamóczai – Külföldi közvetlen tőkebefektetések hatása...

határozó szerepe van még Hollandiának, 8,5 milliárd euró, 14,3%-ban, Ausztriának 7,8 milliárd euró volt a részesedése 13,1%-ban, Franciaországnak 3,1 milliárd euró részesedése volt 5,2%-ban és az USA-nak 2,9 milliárd euró volt 4,9%-ban. Az Egyesült Államok a legnagyobb nem európai befektető, amely társaságai jelentős részben Hollandiában és más európai országokban valósították meg befektetéseiket. Az ázsiai országok, mint Japán

és Dél-Korea is nagyarányú külföldi közvetlen befektetéseket hajtott végre.

Az 1990-es évek elején, Magyarországon a külföldi közvetlen tőkebefektetések a feldolgozóiparba irányultak leginkább.

A külföldi közvetlen befektetések több mint fele a szolgáltató ágazatokba áramlott ...

1995-től a külföldi közvetlen tőkebefektetések a szolgáltatóiparban is növekvő mértékű részarányt értek el a részleges privatizációnak köszönhetően. Az 1990-es években a privatizáció beindításával a többi visegrádi ország is megnyitotta piacait a külföldi tőkebeáramlás előtt. Napjainkban a környező országokhoz hasonlóan az FDI több szektorban is megjelent Magyarországon, mint például az autógyártás, a mezőgépgyártás, az üdítőital- és sörgyártás, a turizmus, a szállodaláncok kialakítása, a gyógyszergyártás, a tejipar, a húsipar, a halfeldolgozás és a cukoripar terén.

A külföldi közvetlen befektetések több mint fele a szolgáltató ágazatokba áramlott (2007 végi adatok szerint 32,5 milliárd euró, 54,8%); a kereskedelem, javítás (8,8 milliárd euró, 14,8%), a pénzügyi tevékenység (7,3 milliárd euró, 12,2%) és az egyéb gazdasági szolgáltatás (7,1 milliárd euró, 12,0%) ágazatban valósult meg a legtöbb külföldi közvetlen tőkebefektetés. A feldolgozóiparba a befektetések 36,5%-a áramlott (21,6 milliárd euró); ezen belül is a legversenyképesebb gépipari ágazatok: a járműgyártás (6,5 milliárd euró, 11,0%) és a villamosgépgyártás (3,6 milliárd euró, 6,2%) vonzották a legtöbb tőkét (MNB, UNCTAD).

A POZICIONÁLÁS EREDMÉNYEI –

A KÜLFÖLDI MŰKÖDŐTŐKE-BEFEKTETÉSEK TERÜLETI TENDENCIÁI

1989–1990-től Magyarországon is megkezdődött a világgazdaságban már zajló dereguláció, liberalizáció, amelynek eredményeképpen foko-

zatosan szabadabbá vált az áru- és tőkeáramlás. Míg korábban a gazdaság térszerkezetét belső gazdasági erőviszonyok formálták, 1990-től a külső befolyás rohamosan erősödött, a globalizáció, a külföldi tőkebefektetések, a transznacionális vállalatok stratégiája Magyarországon is térformáló tényezővé vált (Enyedi, 2000). 2003 végén, Magyarországon befektetett külföldi közvetlen működőtőke-állomány összességében 42,9 milliárd dollárt tett ki. A külföldi tőkeállomány hazai regionális elhelyezkedését, annak időbeli változását 2002 végéig tudjuk nyomon követni részben a külföldi érdekeltségű vállalatok száma, részben a befektetett saját, illetve jegyzett tőke alapján.

1994-ben a KSH adatai szerint a külföldi részesedésű vállalatok 58%-a Közép-Magyarországon működött. A Közép-Dunántúlon és a Nyugat-Dunántúlon alapított cégekkel együtt ebben az évben a külföldi vállalatok 75%-a ebben a három régióban tevékenykedett. 2002-ig ezek az adatok alig változtak, a közép-magyarországi régió részesedése 60%-ra nőtt, a három régió aránya pedig megközelítette a 77%-ot. A jegyzett tőke alapján még nagyobb volt a koncentráció. 1994-ben Közép-Magyarországon összpontosult a külföldi részvétellel működő vállalatok jegyzett tőkéjének 71%-a, a Közép-Dunántúllal és a Nyugat-Dunántúllal együtt 85%-a. 2001-ben ugyanez az arány gyakorlatilag változatlanul 84% volt. Végül a fajlagos – egy főre jutó külföldi jegyzett tőke – mutatók alapján is ugyanez a rendkívül erős koncentráció, a közép-magyarországi régió kiugró szerepe és az időbeli változatlanság látszik (Antalóczy–Sass, 2002).

Fontos megjegyezni, hogy a KSH működőtőke-befektetésekre vonatkozó adatai számos problémát vetnek fel. Egyfelől a jegyzett tőkében való külföldi részesedés nem feltétlenül fejezi ki a tényleges tőkebefektetést, hiszen a részvényjegyzés, részvényvásárlás sok esetben nem névértéken történik, de a KSH által alkalmazott számbavételi módszer sem tette lehetővé 2001-ig a vállalatok alaptőkéikben bekövetkezett változások mérését. Bizonyítja ezt a KSH és az MNB által közölt összes befektetett állomány között mutatkozó jelentős különbség. Másfelől a külföldi befektetések regionális megoszlásának vizsgálatára gyakran nem alkalmas a székhely szerinti besorolás, hiszen számos gazdasági társaság – bankok, biztosítók, szolgáltatók – központja Budapesten található, de tevékenységük kiterjed az egész országra (részletesen lásd Diczházi, 1997).

Ennek a „torzításnak” a lehetőségét figyelembe kell venni, mivel néhány esetben Budapest nélkül történtek az adatok kiszámítása. Továbbá

Zbida–Guth–Zsamóczai – Külföldi közvetlen tőkebefektetések hatása...

problémát okozott, hogy számos regionális jellemző esetében megszakadtak, vagy más számbavételi eljárással készültek a vonatkozó idősorok, illetve egyáltalán nem álltak rendelkezésre adatok. Amikor Budapest nélkül vizsgáljuk a megyék befektetett működőtőke-állomány szerinti rangsorát, akkor is azt látjuk, hogy alig történt változás 2002-ben az 1994-hez képest. Az 1. táblázatból kitűnik, hogy bár 1998-ra az átlag feletti kategóriába került Borsod, Csongrád és Hajdú-Bihar, s kikerült innen Zala megye, 2002-ben már – Zala kivételével – ugyanaz az öt, közép-magyarországi, nyugat- és közép-dunántúli megye található az országos átlag feletti működőtőke-állománnyal rendelkező megyék csoportjában.

A megfelelő értékeléshez fontos megemlíteni, hogy a jegyzett tőkén alapuló 1994-es adatok még viszonylag jól jelezhették a tényleges folyamatokat – hiszen ekkor még a közvetlen külföldi befektetéseken belül minden bizonnyal az új beruházások voltak túlsúlyban, azonban 1998-ban már jelentősebb lehetett a kapacitásbővítés, tőkeemelés. Így az 1998-as jegyzett tőkén alapuló sorrend inkább azt jelzi, hogy az új befektetések megoszlása milyen volt. 2002-ben, a saját működőtőke-állomány miatt már nem jelentkeztek ezek a problémák.

Ezt követően hasonlósági indexek számításával elemzésre került a befektetett működőtőke-állomány megyei alakulásának időbeli változása. A 2. táblázatból kitűnik, hogy 1994 és 2007 között sokat változott a működőtőkebefektetések területi megoszlása. Budapesttel együtt 93%-ban, Budapest nélkül csak 39%-ban volt hasonló a 2007. évi megoszlás az 1994. évihez képest. Ez jelzi, hogy Budapest továbbra is kiemelt célpont a befektetők számára. A „nyertes” és „vesztes” megyék között is kevés az eltérés a tőkemozgások tekintetében, továbbá a külföldi közvetlen tőkebefektetések részesedései is nagyjából ugyanakkorák. Megemlíthető, hogy a nagymértékben „vesztes” megyék – ilyenek pl. Békés, Baranya, Tolna, Nógrád – esetében 2007-re átlagosan felére csökkent a beáramló működőtőke-állományuk.

A továbbiakban a vizsgálataink arra irányultak, hogy hogyan alakult a közvetlen külföldi tőkebefektetések (nominális) növekedési üteme az egyes vizsgált régiókban. Melyik megyében volt magasabb az országos átlagnál (relatív pozíciójavuláshoz vezetve), illetve hol volt alacsonyabb, ami az adott megye relatív pozíciójának romlását eredményezhette. Nagyjából ugyanaz a sorrend adódott az összes működőtőke-állomány és az egy főre jutó működőtőke-állomány alapján. A 3. és a 4. táblázatban is Győr-Moson-Sopron megye állt 1994-től 2002-ig az első helyen, az

Polgári Szemle · 7. évfolyam 1. szám

1. táblázat: Nemzeti átlag alatt, ill. felett lévő magyar megyék besorolása Budapest nélkül az egy főre jutó FDI-állomány tekintetében

1 főre jutó FDI	1994	1998	2002	2007
Országos átlag alatt	Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Tolna, Veszprém	Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Tolna, Veszprém	Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Tolna, Veszprém, Zala	Baranya, Bács-Kiskun, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Tolna, Veszprém, Zala
Országos átlag felett	Fejér, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Vas, Zala	Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Fejér, Győr-Moson-Sopron, Hajdú-Bihar, Heves, Komárom-Esztergom, Pest, Vas	Fejér, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Vas	Fejér, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest, Vas

Forrás: saját számítás, 2010, a KSH adatai 1994-2007 alapján.

2. táblázat: Hasonlósági indexek a vizsgált években

	1998/1994	2002/1998	2007/2002	2007/1994
Budapesttel	0,862	0,937	0,884	0,936
Budapest nélkül	0,829	0,874	0,392	0,397

Forrás: saját számítás és szerkesztés, 2010, Antalóczy tanulmánya alapján, 2002.

országos átlagnál körülbelül kétszer nagyobb nominális növekedéssel. Emellett a működőtőke-állomány tekintetében is elmondható, hogy az országos átlagot jóval felülmúlta, s így a 3. helyet kapta meg. Azonban az elkövetkező időszakban, 2000–2007 között, a sorrendek alapján jól

Zbida–Guth–Zsamóczai – Külföldi közvetlen tőkebefektetések hatása...

3. táblázat: Az FDI-állomány megyék szerinti sorrendje 1994–2007-ig

1994–2002 sorrend		Megye	Növekedési arány 1994–2002	2000–2007 sorrend		Megye	Növekedési arány 2000–2007
A	B	–	%	A	B	–	%
1.	3	Győr-Moson-Sopron	13,29	1.	5	Komárom-Esztergom	43,9
2.	2	Pest	12,16	2.	2	Pest	36,0
3.	5	Borsod-Abaúj-Zemplén	11,48	3.	8	Csongrád	31,7
4.	6	Vas	10,62	4.	3	Győr-Moson-Sopron	26,1
5.	12	Csongrád	9,90	5.	7	Hajdú-Bihar	21,7
6.	7	Hajdú-Bihar	9,51	6.	4	Fejér	21,7
7.	9	Jász-Nagykun-Szolnok	8,64			<i>Országos átlag</i>	21,5
8.	11	Heves	8,37	7.	10	Heves	20,0
9.	4	Komárom-Esztergom	7,61	8.	1	Budapest	19,8
		<i>Országos átlag</i>	6,23	9.	13	Szabolcs-Szatmár-Bereg	18,7
10.	10	Veszprém	6,20	10.	16	Zala	17,6
11.	13	Somogy	5,82	11.	19	Nógrád	17,1
12.	1	Budapest	5,23	12.	11	Veszprém	17,0
13.	14	Békés	4,94	13.	14	Somogy	14,3
14.	8	Fejér	4,61	14.	6	Vas	11,5
15.	19	Nógrád	4,24	15.	12	Jász-Nagykun-Szolnok	10,2
16.	17	Szabolcs-Szatmár-Bereg	3,69	16.	15	Bács-Kiskun	8,4
17.	15	Bács-Kiskun	3,60	17.	9	Borsod-Abaúj-Zemplén	5,5
18.	20	Tolna	3,51	18.	17	Békés	2,8
19.	16	Baranya	3,46	19.	18	Baranya	2,8
20.	18	Zala	3,33	20.	20	Tolna	–2,7

1. Növekedési arány alapján felállított sorrend.

2. Növekedési arány az egy főre jutó FDI alapján a vizsgált periódus utolsó évében.

Forrás: Saját számítás alapján Antalóczy–Sass 1994-től 2002-ig és kalkuláció a HCSO adatai alapján 2000-től 2007-ig.

látható, hogy a növekedési ütem egyes megyékben kiugróan megemelkedett, amelyre jó példa Komárom-Esztergom, valamint Csongrád megye. A két vizsgált időintervallumban Pest megye stabil pozícióját az egyre inkább növekvő tőkebeáramlás jellemezte. 3. táblázatból látható, hogy 2000-től 2007-ig a külföldi működőtőke-beáramlás átlagosan négy-

Polgári Szemle · 7. évfolyam 1. szám

4. táblázat: 1 főre jutó FDI-állomány megyénkénti sorrendje 1994-től 2007-ig

1994–2002 sorrend		Megye	Növekedési arány 1994–2002	2000–2007 sorrend		Megye	Növekedési arány 2000–2007
C	D	–	%	C	D	–	%
1.	2	Győr-Moson-Sopron	12,88	1	4	Komárom-Esztergom	44,2
2.	10	Borsod-Abaúj-Zemplén	11,55	2	7	Csongrád	32,4
3.	4	Vas	10,83	3	3	Pest	31,7
4.	5	Pest	10,7	4	2	Győr-Moson-Sopron	25,4
5.	13	Csongrád	9,95	5	9	Hajdú-Bihar	22,2
6.	7	Hajdú-Bihar	9,48			<i>Országos átlag</i>	21,9
7.	8	Jász-Nagykun-Szolnok	8,78	6	5	Fejér	21,6
8.	9	Heves	8,5	7	1	Budapest	21,0
9.	3	Komárom-Esztergom	7,55	8	8	Heves	20,8
10.	11	Veszprém	6,35	9	18	Szabolcs-Szatmár-Bereg	19,5
		<i>Országos átlag</i>	6,29	10	15	Nógrád	18,3
11.	12	Somogy	5,87	11	14	Zala	18,3
12.	1	Budapest	5,87	12	10	Veszprém	18,0
13.	14	Békés	5,05	13	13	Somogy	15,1
14.	6	Fejér	4,58	14	6	Vas	12,1
15.	16	Nógrád	4,33	15	12	Jász-Nagykun-Szolnok	11,1
16.	20	Szabolcs-Szatmár-Bereg	3,61	16	17	Bács-Kiskun	8,9
17.	18	Bács-Kiskun	3,58	17	11	Borsod-Abaúj-Zemplén	6,4
18.	19	Tolna	3,51	18	16	Békés	3,6
19.	15	Baranya	3,46	19	19	Baranya	3,2
20.	17	Zala	3,33	20	20	Tolna	–2,3

1. Növekedési arány alapján felállított sorrend.

2. Növekedési arány az egy főre jutó FDI alapján a vizsgált periódus utolsó évében.

Forrás: Saját számítás alapján Antalóczy–Sass 1994-től 2002-ig és kalkuláció a HCSO adatai alapján 2000-től 2007-ig.

szeresére emelkedett több megyében az előző vizsgált időszakhoz mérten. A leglátványosabb visszaesést Borsod-Abaúj-Zemplén megye mutatta, melyet több tényező váltott ki, többek között az ipari vállalatok megszűnése, illetve azok elvándorlása. Az átlag feletti növekedést mutató megyék között vannak gazdaságilag viszonylag kevésbé fejlett, keleti me-

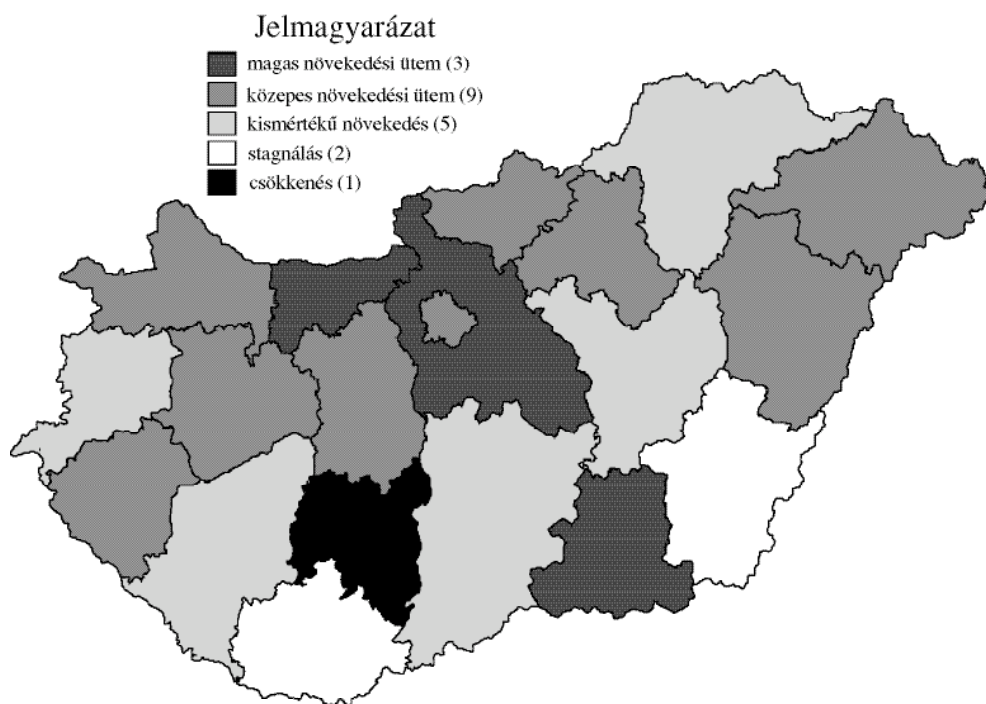
Zbida–Guth–Zsamóczai – Külföldi közvetlen tőkebefektetések hatása...

gyék is, például Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Heves, Csongrád, Jász-Nagykun-Szolnok megye. Az átlag feletti működőtőke-befektetéseket elért megyék között szerepelnek olyanok, amelyekben voltak már korábban is, 1994 előtt befektetések, viszont a külföldi beruházások növekedési üteme esetükben az országos átlag alatt maradt (Budapest és Fejér megye). A budapesti befektetések lassúbb növekedése némiképpen mérsékelte a főváros részesedését az összes külföldi közvetlen tőkebefektetésekből.

2001-re a külföldi közvetlen befektetések erősen koncentráálódtak három régióban, a külföldi részvételű vállalatok jegyzett tőkéjének 85%-a, míg 2002-ben az újrabefektetésekkel együtt a saját tőkéjük 81%-ával rendelkeztek Budapesten és négy megyében.

4 csoport különböztethető meg a működőtőke-állomány növekedési ütemének szempontjából. Az 1. csoportot képezték a közepesen magas növekedéssel jellemezhető megyék, nevezetesen Győr-Moson-Sopron,

4. ábra: A működőtőke-állomány növekedése megyénként (2000–2007)

Forrás: saját szerkesztés, 2010 (Antalóczy tanulmánya, ill. a KSH adatai alapján).

Polgári Szemle · 7. évfolyam 1. szám

Vas, Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén. A 2. csoportot a közepes növekedést produkáló megyék, Komárom-Esztergom, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar és Csongrád. Korábban 2000-ig a kis növekedési ütemmel 4 megye és a főváros rendelkezett, amelyek a következők: Veszprém, Fejér, Somogy és Békés megye, valamint Budapest. Nem utolsósorban megemlítendő a nagyon kis növekedési ütemmel rendelkező 6 megye is, név szerint Zala, Baranya, Tolna, Bács-Kiskun, Nógrád, valamint Szabolcs-Szatmár-Bereg.

A következő 2000–2007-ig tartó időszakban a térképen (4. ábra) látható a fejlődésbeli különbségek az FDI növekedési ütemére vonatkozóan. Az adatok szerint 5 csoportot jellemeztünk a vizsgált időszakban. Az első csoportba tartozó 3 megye (Komárom-Esztergom, Pest és Csongrád) alkotja a magas növekedési üteműek csapatát, mellyel az élvonalba kerültek, amelyeket követi a közepes növekedési ütemmel bíró megyék együttese, összesen 8 megye és a főváros: Győr-Moson-Sopron, Veszprém, Zala, Fejér, Nógrád, Heves, Szabolcs-Szatmár-Bereg, valamint Hajdú-Bihar megyék és Budapest. A külföldi közvetlen befektetések kismértékű növekedésével a öt megye rendelkezik: Vas, Somogy, Bács-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok és Borsod-Abaúj-Zemplén. Elmondható, hogy 2 megye a tőkebeáramlás vonatkozásában semmilyen növekményt nem mutat a vizsgált időszakban, vagyis stagnálás ment végbe: Baranya és Békés megye. Az adatok bizonyítják, hogy Tolna megye csak sereghajtóként szerepelhet ebben a besorolásban, hiszen a működőtőke-beáramlás csökkenő tendenciája figyelhető meg.

ZÁRÓ GONDOLATOK

A telephelyválasztás a stratégiai jelentőségű vállalati döntések egyik legtipikusabb esete. Ma már sokkal több tényező hatását kell számba venni és felmérni, mint korábban. Ezen szempontok közül a természeti környezetet, a termelési tényezőket, a szállítást, keresletet és a térbeli kapcsolattartást, a technológiát s végül a szervezeti, politikai, társadalmi tényezőket emelik ki. A megfelelő telephely-választással nyert előnyök, illetve az esetleg keletkező hátrányok hosszú időn keresztül befolyásolhatják, sőt meghatározhatják a vállalatok gazdasági eredményeit.

Amíg korábban a nyersanyag- és energiaellátás, a piaci kapcsolatok, a munkaerő és egy-két alapközmű iránti igényekben általában már ki-

Zbida–Guth–Zsamóczai – Külföldi közvetlen tőkebefektetések hatása...

merült a telephely-választási tényezők sora, addig ma már sokkal differenciáltabbak és árnyaltabbak az igények akár a munkaerővel, akár az infrastrukturális ellátórendszerekkel szemben. Ez utóbbiaknál például az alapközműveken kívül a humán infrastruktúrák széles választékával is kell számolnunk ahhoz, hogy a munkaerő kellő hatékonyságú foglalkoztatásának lehetőségeit biztosíthassák.

HIVATKOZÁSOK

- Antalóczy Katalin–Sass Magdolna: *Magyarország helye a közép-kelet-európai működőtőke-beáramlásban – statisztikai elemzés*. *Külgazdaság*, 7–8. sz., 2002.
- Diczházi Bertalan: *Külföldi tőkebefektetések hatása a regionális gazdaságra*. *Tér és Társadalom*, 1997/2., 69–70. o.
- Enyedi György: *Globalizáció és a magyar területi fejlődés*. *Tér és Társadalom*, 2000/1., 2–3. o.
- World Investment Report 2002*. UNCTAD, Geneva, 2002, 205. o. In: Sass Magdolna: *Versenyképesség és a közvetlen külföldi működőtőke-befektetésekkel kapcsolatos gazdaságpolitikák – „Gazdasági versenyképesség-helyzetkép és az állami beavatkozás lehetőségei” című kutatás résztanulmánya*. PM Kutatási Füzetek, 2003/3., 9. o.
- World Investment Report 2009*. UNCTAD, 2009.